

Sporcularda Etik İlkelere Aykırı Davranış Biçimleri:

Derleme Çalışması

Nazlı YANAR^{1A}

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü
Address Correspondence to Nazlı YANAR: e-mail: nazliyanar16@gmail.com

A: Orcid ID: 0000-0003-4002-7462

Özet

Elit sporcular başarılı olmak için yoğun bir antrenman ve rekabet baskısına maruz kalırlar. Sporcuların dünya çapındaki beklentileri, sporunun başarıya giden yolda istenmeyen davranışlar yapmasına neden olabilir. Bu bağlamda bu çalışmada elit sporda etik ilkelere aykırı davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalarda mevcut verileri sunarak eleştirel bir şekilde değerlendirmek amaçlanmıştır. Sistematik derleme formatında hazırlanan bu çalışma kapsadığı yıllara göre “Google Akademik, Researchgate ve Dergipark” veri tabanları kullanılarak etik ilkelere aykırı davranışlar ile ilgili alanyazı taraması yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda toplam 23 makale çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Elit sporda etik ilkelere aykırı davranışlar üzerine yapılan araştırmaların gözden geçirilmesine dayanarak sporcuların hedeflerine ulaşmak için en çok kullandıkları uygulamaların çoğu doping ve sportmenlik kavramlarına yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür. Sonuç olarak elit sporda kazanma istediği yasaklanmış yöntemlerin, davranışların veya maddelerin kullanımı rekabet ortamında adil oyun sınırlarını aşabilir. Sporcular arasında sporda etik ilkelere aykırı davranışları azaltmak için, tüm spor paydaşlarının birlikte hareket etmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Elit Sporcu, Etik, Davranış

Forms of Behavior Contrary to Ethical Principles in Athletes: A Review Study

Abstract

Elite athletes are subjected to intense training and competitive pressure to succeed. The worldwide expectations of athletes can cause the athlete to cheat on the way to success. In this context, in this study, it was aimed to critically evaluate the available data by presenting the researches on behaviors contrary to ethical principles in elite sports. This study, which was prepared in a systematic review format, was conducted according to the years covered by the “Google Academic, Researchgate and Dergipark” databases and a search of the literature related to behaviors contrary to ethical principles was carried out. As a result of the evaluation, a total of 23 articles were analyzed within the scope of the study. Based on a review of research conducted on behaviors contrary to ethical principles in elite sports, it was found that most of the practices that athletes use the most to achieve their goals are studies on the concepts of doping and sportsmanship. As a result, the use of prohibited methods, behaviors or substances that want to win in elite sports may exceed the limits of fair play in a competitive environment. In order to reduce the behavior contrary to the ethical principles in sports among athletes, all sports stakeholders need to act decisively together.

Key Words: Elite Athlete, Ethics, Behavior

GİRİŞ

Başarma isteği, insanlarda milyonlarca yıldır süregelen bir içgüdüdür. İlerleme ve başarıya ulaşma ihtiyacı, insan evrimine derinlemesine kök salmıştır ve insan evrimi tarihindeki en olağanüstü özelliklerindedir (Szolnoki ve Perc, 2016). İnsanların rekabet ve başarıya yönelik içgüdülerini ateşleyen faktörlerin arasında spor gelir. Antik çağa kadar uzanan spor insanlık tarihinin başlangıcı kadar eskidir ve kuralları herkes için geçerlidir (Crowther, 2007). Felsefi açıdan, sporun iki önemli tartışma konusu vardır. İlk olarak sporla ilgili insan hareketlerinin doğası, bu hareketlerin tanımlanması, kavramsallaştırılması ve yorumlanmasıdır. İkinci önemli konu ise sporda etik ilkelere aykırı davranışlardır. Özellikle rekabet ortamında etik ilkelere aykırı davranışlar ve doping gibi performans artırıcı yöntemlerin kullanımı da bu konuların başında gelmektedir (Loland ve McNamee; 2014). Spor içerisinde sürekli mücadele durumu, kişi kazandığında rekabet içgüdüünü tetikleyebildiği ölçüde kişinin daha fazlasını istemesine neden olur. Kazanma duygusu insanın kendini iyi ve kaybetmenin ise kötü hissettirmesi; bireyin içgüdüsel olarak kaybetmemek için neredeyse her şeyi yapmasına neden olabileceği bildirilmiştir (Ehrnborg ve Rosen, 2009). Bu nedenle, sporcuların başarıya ulaşmadaki beklentileri, sporunun başarıya giden yolda etik ilkelere aykırı davranışlar yapmasına neden olabilmektedir (Vargas-Mendoza ve vd., 2018). Bu durum bireyin herhangi bir alanda öne çıkmayı istemesinin yanında bir uluslararası ödül kazanmanın da tek hedef olduğu durumları içerebilir. Gerek sporcular gerekse tüm ülke ve hatta dünyada çoğu kişi için sporda kazanmanın ilgi odağı halinde olduğu söylenebilir. Sporcular, antrenörler ve spor takımları elit rekabet içerisinde sürekli olarak performansı ve başarıyı iyileştirmenin yollarını aramaktadırlar (Daumiller ve vd., 2021). Bu yollar arasında, sporcuların performansını artırmaya yönelik besin takviyeleri (Parnell ve vd., 2015), yasaklanmış maddelerin (Heuberger ve Cohen, 2019) ve yasaklanan fizyolojik yöntemlerin (Petroczi ve Naughton, 2009) kullanımı gibi doping yöntemlerine başvurulmaktadır. Sporda başarı dürtüsü ne olursa olsun, spor adalete saygıyı içermelidir (Mazzeo ve vd., 2017). Çünkü sporcular, sadece adil oyunu desteklemekle kalmayıp, insanları dostluk ve saygının olduğu ortamlara teşvik etmede en iyi rolü üstlenmelidirler. Dolayısıyla sporda sporcuyla davranışa yöneltenin ahlak ve etik ilkeler olduğu unutulmamalıdır.

Etik, insanın tutum ve davranışlarında neyin iyi ya da kötü olduğunu araştıran değer, ilke ve kurallar üzerine teorik bir temel sağlar (Aydın, 2019). Sporunun başarı ve sıkı çalışma yolundan sapmadan olumlu ve motive kalmasına yardımcı olan etik, sporcuyla hak ettiği zafere götüren uygulama ve yaşam biçimidir (Keating, 1973). Spor etiği sadece daha iyi bir sporcu yaratmakla kalmaz, aynı zamanda sporcuların performans göstermesi için çok daha güvenli ve olumlu bir atmosfer sağlar. Geçmişten günümüze sporcuların performansını artırarak başarı sağlamaya yönelik uygulamalar varlığını sürdürmeye devam etmektedir (Ljungqvist, 2017). Spor ve ahlaki değerler dolaylı olarak ilişkilidir. Sporu tanımlayan ilkeler ve özellikler de bu ahlaki veya yaşam biçimini şekillendirmektedir (Erdemli, 2016). Günümüzde tüm dünya ülkeleri spora büyük önem vermekte ve uluslararası spor organizasyonlarında ön sıralarda temsil etmek için mücadele verilmektedir. Bu organizasyonlardan alınan başarılı sonuçlar ulusal prestij bir göstergesi olarak spor hem toplumu etkilemekte hem de toplumdan etkilenmektedir (Kuter ve Öztürk, 2003).

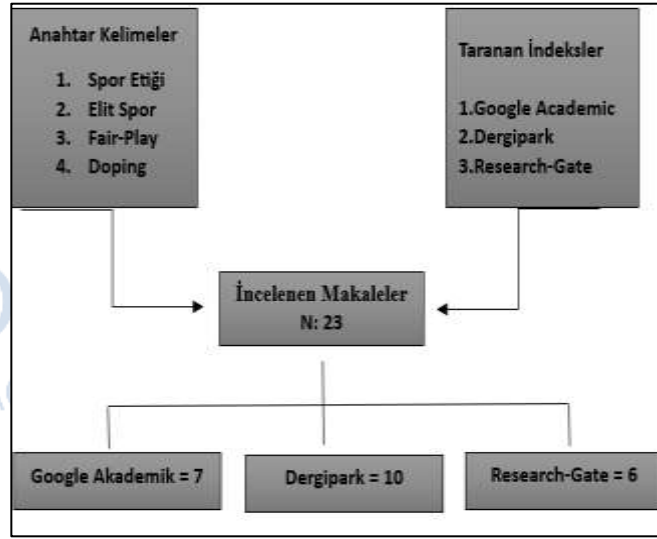
Elit bir sporunun başarısı hem bireysel hem de milli takımlarda siyasi ve sosyoekonomik bağlamda güçlü ülkeleri temsil ettiği görülmektedir. Spor dünyasının en büyük ve en maliyetli organizasyonlarından biri olarak kabul edilen olimpiyatların yapıldığı şehirlere ve başarı gösteren ülkelere bakıldığında bunların ekonomik olarak gelişmiş sayılan ülkeler olduğu görülmektedir (Bayraktar, 2003). Çoğu ülkede spor politikası ve finansmanına odaklanma ile sporcu geliştirmeye yönelik stratejik yaklaşımlar önemli bir politika gündemini de temsil etmektedir (De Bosscher ve vd., 2006; Sotiriadou ve De Bosscher, 2018). Sporcuların etik gelişimi ve etik davranışlar üzerinde antrenörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Antrenörlerin rolü göz önüne alındığında, spor üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda antrenörlerin sahip olduğu meslek etiği, antrenörlerin davranışları yoluyla sporcularına etik ilkeleri göstermesinde etkili bir araçtır (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009). Bu aktarılanlardan yola çıkarak, bu çalışmada elit sporcuların hedeflerine ulaşmada en çok kullandığı uygulamaları, yöntemleri veya maddeleri araştırmak ve bunların etik açıdan eleştirel bir şekilde değerlendirilerek sunulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada elit sporda etik ilkelere aykırı davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalarda mevcut verileri sunarak eleştirel bir şekilde değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma sistematik derleme formatında hazırlanmıştır. Sistematik derleme, belirli bir konu ile ilgili kapsamı dar veya geniş olan araştırma sorusu ile doğrudan ilgili verileri toplayıp sentezlemek amacıyla yapılmış çalışmaların kapsamlı bir biçimde taranıp incelenmesidir (Karaçam, 2013). Bu araştırma yapılırken anahtar sözcük olarak "spor etiği" belirlenmiştir. Bu bağlamda anahtar sözcükle birlikte "elit spor, fair play, sportmenlik, doping, biyoetik, etik ilkelere aykırı davranışlar" ayrı ayrı kullanılarak Google Akademik, Research-Gate ve Dergipark veri

tabanlarında tarama yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda konuyla ilişkili olarak 23 bilimsel yayına ulaşılmış ve incelenmiştir. Çalışma kapsamındaki makaleler belirli kriterler dikkate alınarak seçilmiştir:

- Çalışmaların spor etiği ile elit spor ilişkisini araştırmaya yönelik olması,
- Çalışmaların elit sporcular ile ilgili araştırmaya yönelik olması,
- 2010-2022 yılları arasında Türkiye'de yazılmış makaleler olmasıdır.

Şekil 1. Çalışma metodolojisi

BULGULAR

Sporcuların hedeflerine ulaşmak için başvurdukları etik ilkelere aykırı davranışların çoğunun doping ve sportmenlik kavramlarına yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür. Literatürde yasaklı yöntemlerin başında; doping ve gen dopingi kullanımına yönelik endişeler mevcuttur (Onur Oral ve vd., 2016). Elit sporda etik ilkelere aykırı davranışlara yönelik endişeler ile ilgili bulgular iki ana başlık altında (sporda doping ve sporda fair play) toplanarak detaylı bir şekilde tartışılmıştır.

Sporda Doping

Sporda doping, haksız davranışların ve performans geliştirme faaliyetlerinin ürettiği etik

sorunların bir örneği olarak kabul edilir (Lenk, 2007). Sporcular tarafından antrenmana ek olarak bazı performans artırıcı maddeler kullanılmaktadır (Gündoğdu ve vd., 2017; Petroczi ve Aidman, 2008). Sporcuların performanslarını geliştirmek için çok çeşitli araçlara güvenebildikleri bir gerçektir ve bunlardan bazıları doping sayılmaktadır. Doping, fiziksel ve zihinsel performansı artırmak için yasaklı madde veya yöntemlerin kullanılması olarak tanımlanabilir. Gen Dopingi ise atletik performansı artırmak için ve hastalığın tedavisi dışındaki nedenlerle gen terapisinin varsayımsal terapötik olmayan kullanımudur (Unal ve Unal, 2004).

Tablo 1. Sporda Doping ile ilgili yapılan çalışmalar

Yazarlar	Katılımcılar	Kullanılan Yöntem	Bulgu
Çelebi ve vd., 2017	73 elit sporcu	Anket	Doping maddelerinin sporcular arasında yaygın olarak bilindiği ve sporcuların bu maddeleri kullanma eğiliminde oldukları bildirilmiştir.
Diñçer ve Demir, 2013	117 milli sporcu	Anket	Sporcuların doping hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu yüzden doping kullanımına eğilimli oldukları bildirilmiştir.
Egesoy ve vd., 2013		Doküman İnceleme	Gen dopingi riskleri, tespit yöntemleri ve etik ahlak açısından tartışılmıştır
Ertin ve Bardakçı, 2020		Sistemantik Derleme	Teknolojinin yaygınlaşması, spor performansında ve dolayısıyla doping tarihinde yeni bir dönemin başlayabileceği ifade edilmiştir.
Gülü ve Yapıcı, 2022	418 elit sporcu	Anket	Elit sporcu olma süresi arttıkça performans artışı için yasaklı maddelerin kullanımına yönelik tutumun arttığı tespit edilmiştir.
Kanlı ve vd., 2020	14 elit sporcu	Yüz yüze görüşme	Dopingin bilinçli olarak kullanıldığını bildirmişlerdir.
Tarakçiođlu, 2020	13 uzman görüşü	Yüz yüze görüşme	Doping sorununun nedenleri ve çözümleri belirtilmiştir.
Tarakçiođlu ve Doğan, 2013		Sistemantik Derleme	Elit sporda adil bir yarışma imkânının ortadan kalkacağı öngörülmüştür.
Ulucan ve vd., 2015		Sistemantik Derleme	Gen dopingi, sporun önündeki en büyük engellerden biri olduğu belirtilmiştir.
Yıldırım ve Şahin, 2019	123 elit güreşçi	Anket	A milli güreşçilerin doping kullanımına toleranslı oldukları bildirilmiştir.
Yücel ve vd., 2016	483 elit hentbolcu	Anket	Sporda Doping Kullanımı Tercih Etme ve Sporda Doping Hakkındaki Bilgi Düzeyleri yaşa, eğitime, spor süresi değişkenine göre farklılaşmaktadır.

Kanlı ve diğerlerinin (2020) elit vücut geliştirme sporcularıyla yaptığı çalışmada dopingin bilinçli olarak kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Sporcular tarafından etik ilkelere aykırı davranışların spor ortamlarında genellikle göz ardı edildiği ve sporcuların yarışmalarda adil veya kötü yollarla kazanmaları gerektiğine inanarak kendilerini haklı çıkarma eğiliminde oldukları bildirilmiştir (Mallia ve vd., 2019). Gülü ve Yapıcı (2022) çalışmasında araştırmaya katılanların milli sporcu olma süreleri arttıkça performans artırıcı yasaklı madde kullanımına yönelik tutumlarının arttığı, elit sporcular açısından performans artışı için yasaklı maddelerin kullanımı düşük bulunmuştur. Ancak elit sporcu olma süresi arttıkça performans artışı için yasaklı maddelerin kullanımına yönelik tutumun arttığı tespit edilmiştir. Elit güreşçilerde yapılan çalışmada sporcuların hedefledikleri derecelere ulaşabilmek için doping kullanımına toleranslı yaklaştıklarını gösterir nitelikte oldukları belirtilmiştir (Yıldırım ve Şahin, 2019). Elit atletlerin doping hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi

çalışmasında sporcuların en fazla fikir sahibi olduğu doping türlerinin başında uyarıcıların ve anabolik-androjenik steroidler olduğu, dopinge mücadelede kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yeterli buldukları bildirilmiştir (Çelebi ve vd., 2017).

Öte yandan, sporcuların doping ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu sebepten doping kullanma eğiliminde olabilecekleri de görülmüştür. Milli sporcular üzerinde yapılan bir çalışmada sporcuların doping hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu bilgi eksikliği yüzünden doping kullanımına eğilimli olabilecekleri tespit edilmiştir (Diñçer ve Demir, 2013). Uzman görüşü alınarak, doping sorununun nedenleri ve çözümleri konulu başka bir çalışmada doping sorununun nedenleri bilgisizlik, yüksek ödüllerin cazipliği, spor kültürü, denetimlerin eksikliği ve kötü yönetimler olarak belirtilmiştir (Tarakçiođlu, 2020).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA) ve Uluslararası Spor Federasyonları, sporcuların sağlığını korumak ve eşit

rekabet koşullarını sağlamak için performans artırıcı madde ve yöntemleri doping olarak kabul etmiş ve yasaklamıştır. Bununla birlikte yasaklanmış yöntemler listesine gen dopingi de eklenmiştir (Wells, 2008). Mevcut teknoloji ile gen katkısını tespit etmek pek mümkün görünmemektedir. Performans geliştirme, teknolojinin ve buna bağlı olarak

kullanılan tekniklerin genişlemesi, sporda ve dolayısıyla doping tarihinde yeni dönemin başlangıcına işaret etmektedir (Egesoy ve vd., 2013; Ercan ve vd., 2020; Ertin ve Bardakçı, 2020). Etik açıdan gen dopingi elit sporda adil bir yarışma imkânının ortadan kaldıracığı öngörülmüştür (Tarakçıoğlu ve Doğan, 2013; Ulucan ve vd., 2015).

Sporda Fair Play

Elit sporcular, aşırı rekabetçi sportif başarılarla odaklandıklarından bu başarıları elde etme sürecinde yoğun antrenman ve rekabetçi baskıya maruz kalmaktadırlar. Sportmenlik ve rekabetçiliğin bu birleşimi, değerler ve işlevsellik arasında bir çatışma yaratmaktadır (Levental, 2020). Sportmenlik; kurallara uygun oynamak, spor görgü kurallarını anlamak ve kullanmak olarak da ifade edilebilir

Tablo 2. Sporda Fair Play ile ilgili yapılan çalışmalar			
Yazarlar	Katılımcılar	Kullanılan Yöntem	Bulgu
Akoğlu ve vd., 2019	164 milli sporcu	Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Sporcuların ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik görüşleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Certel ve vd., 2018	144 antrenör 229 sporcu	Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Ölçeği	Antrenörler kendilerini daha etik bulmakta; sporcuları ise antrenörlerini etik bulmamaktadırlar.
Güllü ve Şahin, 2018	42 milli sporcu	Sportmenlik Yönelim Ölçeği	Sporcuların sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı oldukları, kurallara ve yönetime saygılı oldukları, en düşük ortalama rakiplerine saygı yönelimi alt boyutu olduğu görülmektedir.
Gümüşgül ve Ersoy, 2021	310 sporcu	Sporda Ahlaki Ayrılma Ölçeği	Erken yaşta spor etiği eğitiminin ve fair-play ödülleri artırılmasının önemi vurgulanmıştır.
Güvendi ve Keskin, 2020	182 sporcu	Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Sporcu Algısı Ölçeği	Sporcuların etik ilkelere aykırı davranış algısı arttıkça saldırganlık eylemlerinin ve öfke duygularının arttığı bildirilmiştir.
Güvendi ve Işım, 2019	305 sporcu	Sporda Ahlaki Bağlılık Sporunun Antrenörlerin Etik Olmayan Davranışlarına İlişkin Algısı	Sporcularda antrenörlerinden algıladıkları etik olmayan davranış düzeyi arttıkça ahlaki uzaklaşma düzeyinin de arttığı görülmüştür.
Eskicioğlu ve vd., 2014	16 antrenör 16 sporcu	Yarı Yapılandırılmış Görüşme	Basketbol branşı yöneticilerinin etik ilkeleri göz ardı ettikleri bildirilmiştir.
Karakoç ve vd., 2011	54 judo sporcusu	Anket	Antrenörlerinin genel olarak etik kurallar içerisinde davrandıkları bildirilmiştir.
Kul ve vd., 2020	266 antrenör	Etik Liderlik Ölçeği	Yaş ve antrenörlük kademeleri arttıkça iletişimsel, iklimsel, davranışsal ve karar vermede etikten uzaklaştıkları görülmektedir.
Özsarı ve vd., 2018	96 kadın basketbolcu	Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Sportmenlik yönelimlerinde; spor tecrübesi, eğitim seviyesi ve yaş gruplarına göre anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.
Sarı ve Deryahanoğlu, 2019	335 sporcu	Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	Performans ve ustalık ikliminin ahlaktan uzaklaşma ile anlamlı derecede ilişkisi tespit edilmiş.
Sezen Balçıkanlı, 2014	104 erkek futsalcı	Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Kurallara ve yetkililere saygı boyutu incelendiğinde, grubun önemli bir kısmının oyun kurallarına kısmen veya çok az uyacaklarını belirtmiştir
Ünal ve Çeviker, 2022	287 sporcu	Antrenörlerin Meslek Etiğine Uyum Düzeyi Ölçeği	Sporcuların antrenörleri ile ilgili antrenörlük meslek etiğine uyma düzeylerine göre profesyonellik, saygı, sorumluluk, hoşgörü ve ölçek açısından anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır

Güllü ve Şahin (2018)' nin milli güreşçilerde yapmış olduğu çalışmada sporcuların genel itibariyle sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı oldukları, kurallara ve yönetime saygılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka çalışmada ise, kadın basketbolcuların sportmenlik yönelimlerinde sporculuk tecrübesi az olan kadınların sportmenlik yönelimlerinin daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır (Özsarı ve vd., 2018). Sezen Balçıkınlı ve diğerleri (2017) kadın futbolundaki sportmenlik yönelimindeki en düşük ortalamayı "Rakibe Saygı" ve "Sosyal Normlara Uyum", "Kurallar ve Yönetime Saygı" alt boyutu yüksek bir ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte futbolcularda sportmenlik yönelimlerinin daha çok kural temelli sportmenlik anlayışı içerisinde gerçekleştiği, davranışların ise hakem otoritesi doğrultusunda, kazanma ve kaybetme durumuna göre düşündürebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Sezen Balçıkınlı ve arkadaşlarının (2014) bir diğer çalışmasında erkek futsalcıların kurallara ve yetkililere saygı boyutu incelendiğinde, grubun önemli bir kısmının oyun kurallarına kısmen veya çok az uyacaklarını belirttiği görülmektedir. Sporcular arasında düşük ahlaki tutumların, spor ortamlarında rakipleri kasıtlı olarak yaralamak (Kavussanu ve vd., 2006), hakemleri kandırmak (Shields ve vd., 2005), ve yarışmada sakatlık numarası yapmak (Long ve vd., 2006) gibi sapkın davranışlara yol açabileceği bildirilmiştir.

Üstün performansa ulaşmak ve başarı elde etmenin elit sporculukta maddi kazanç için oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Profesyonellik, başarı isteği ile birleşince sportmenliği bir hayli azaltmaktadır. Sarı ve Deryahanoğlu (2019)' nun çalışmasında, sporcuların kazanmayı önemsemesinin ve antrenör tarafından performans ortamının oluşturulmasının sporcularda ahlaktan uzaklaşmaya yol açabileceği bildirilmiştir. Sporda olumlu etik davranışların geliştirilmesinde antrenörlerin de sorumlulukları olduğu bilinmektedir. Antrenörlerin sporun karakter oluşturma yönlerini öğretme ve uygulama

yöntemleri hakkında temel bilgiler de dahil olmak üzere belirli becerilere sahip olmalıdır (Hardman ve vd., 2010; Jones, 2007). Certel ve arkadaşlarının (2018) antrenörler ve sporcular üzerine yaptıkları çalışmada, antrenörlerin kendilerini etik bulduğu sporcuların ise antrenörlerini o kadar etik bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer araştırma sonucunda, etik ilkeler ve etik ilkelere aykırı davranışlarla ilgili sorular ve yöneticilerin kararlarında etik ilkeler katılımcılardan gelen kodlara uygun olarak ne ölçüde dikkate aldıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda, basketbol yöneticilerinin kararlarında odaklandığı ve görmezden geldiği ilkeler açıkça belirtilmiştir (Eskicioğlu ve vd., 2014). Kul ve arkadaşlarının (2020) sporcu algılarına göre halter antrenörlerinin etik liderlik davranışlarına yönelik yaptıkları çalışmada antrenörlerin yaş arttıkça, iklimsel ve karar vermede daha az etik değerler sergiledikleri ve antrenörlük seviyeleri arttıkça, iletişimsel, iklimsel, davranışsal ve karar vermede etikten uzaklaştıkları görülmüştür. Karakoç ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları çalışmada ise antrenörlerin etik kurallar çerçevesinde hareket ettikleri sonucuna varılmıştır. Güvendi ve Işım (2019)'ın takım sporcularının antrenörlerinden algıladıkları etik ilkelere aykırı davranışlara bağlı olarak ahlaki ayrılma düzeylerini incelediği çalışmada sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik ilkelere aykırı davranış düzeyi arttıkça ahlaki uzaklaşma düzeyinin de arttığı bildirilmiştir. Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik olmayan davranış algısına göre saldırganlık ve öfke eğilimlerinin incelendiği çalışmada tecrübesiz sporcuların saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve sporcuların etik olmayan davranış algıları arttıkça saldırganlık eylemlerinin arttığı belirtilmiştir (Güvendi ve Keskin, 2020). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan ve aktif spor yapan katılımcıların ahlaki ayrılma tutumlarının araştırıldığı çalışmada cinsiyet ve katılımcıların annelerinin eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık saptanmıştır ve erken yaşta spor etiği eğitiminin ve fair-play ödülleri artırılmasının önemi vurgulanmıştır (Gümüştül ve Ersoy, 2021).

SONUÇ

Etik ilkelere aykırı davranışlar ile ilgili arama terimleri, büyük ölçüde sportmenlik dışı davranışlar, performans arttırıcı ilaçlar ve doping ile ilgili makaleler üzerinde toplanmıştır. Elit sporcuların etik, ahlak ve değerlerinin yasadışı maddelere karşı tutumlarından daha fazlasını kapsadığı kabul edilmektedir. İnsanın doğasında kazanmak için öne çıkan duygular her zaman var olacaktır ve tüm bunlar rekabet içgüdüsünün bir ürünüdür. Sporda başarıya ulaşmak için bu içgüdülerden yararlanmak kaçınılmazdır ancak başarıya giden yolda sporcunun ve diğer tüm ilgili tarafların uygun davranışını ifade eden etik ilkelerle çevrili olması gerektiği göz ardı edilmemelidir. Etik kuralların sürdürüldüğü bu ilkeleri göz ardı etmek, sporun ruhuna aykırı bir durumdur. Bu nedenle gelecekteki araştırmalar, elit sporcuların etik ve ahlaki yargılarıyla ilgili diğer alanlarda çalışmalar yapma potansiyeline sahip arama terimlerini içermelidir. Sporun geleceği, spor bütünlüğüne yönelik oluşabilecek tehditlere karşı etkili önlemlerin geliştirilmesiyle birlikte spor felsefesi ve spor etiği mesleklerinin de gelişimi ile güçlü bir şekilde bağlantılı olabilir. Bu bağlamda profesyonel sporcularda başarıya ulaşmada olumlu ya da olumsuz katkıda bulunabilecek faktörleri de

KAYNAKLAR

1. Akoğlu, H.E., Ayyıldız, E. & Sunay, H. (2019). Uluslararası Spor Organizasyonlarına Katılan Sporcuların Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ve Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 329-340. <http://dx.doi.org/10.33468/sbsebd.111>
2. Aydın, İ. (2019). Akademik Etik. Ankara: Pegem Yayıncılık.
3. Bayraktar, C. (2003). Sosyal Yapı Özelliklerinin Spora Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17 (1), 19-36.
4. Certel, Z., Alkış, A. & Gürpınar, B. (2018). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkelerine Uyuma Düzeylerinin Antrenör ve Sporcu Gözüyle Değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*. 8(2), 223-231. <https://doi.org/10.13114/MJH.2018.418>
5. Crowther, N.B. (2007). *Sport in Ancient Times*. Praeger Series On The Ancient World, Westport, Connecticut: Greenwood Publishing Group.
6. Çelebi, E., Gündoğdu, C., Beyazçiçek, Ö., Beyazçiçek, E. & Özmerdivenli, R. (2017). Atletizm Sporcularının Doping Türleri ve Doping Mücadele Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Konuralp Medical Journal*. 9 (3), 250-256. <https://doi.org/10.18521/ktd.312903>
7. Daumiller, M., Rinas, R. & Breithecker, J. (2021). Elite athletes' achievement goals, burnout levels, psychosomatic stress symptoms, and coping strategies, *International Journal of Sport and Exercise Psychology*.1-21. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2021.1877326>
8. De Bosscher, V., De Knop, P., Van Bottenburg, M. & Shibli, S. (2006). A conceptual framework for analysing sports policy factors leading to international sporting success. *European Sport Management Quarterly*, 6(2), 185-215.

anlamak önemlidir, çünkü elit spora dahil olmanın olumsuz sonuçlarını en aza indirecek stratejiler geliştirilmelidir. Sporcular arasında sporda etik ilkelere aykırı davranışları azaltmak için, antrenörler veya diğer otorite figürleri kazanma felsefesini teşvik etmek yerine ahlaki yükümlülük duygusu ve adil oyun ruhunu geliştirmeye odaklanmalıdır. Ayrıca sporculara öz düzenleme becerilerini geliştirecek araçlar sağlamak dürtüselliklerini kontrol etmelerini sağlayabilir. Bu da sporda etik ilkelere aykırı davranışlarda bulunmayı önlemeye yardımcı olabilir. Spor federasyonları adil oyun ortamını koruyarak organize bir şekilde doping kullanımının önüne geçmek için çalışmalar düzenleyebilir. Bunun yanında uygulanabilecek etkili yöntemlerin başında antrenörlere ve sporculara yönelik eğitim programları ve hizmet içi eğitim gelmektedir. Ayrıca sportmenlik, sporun geleceği için önemli bir bileşendir. Spor yöneticileri ve antrenörler, sporcuların sportmen davranışlar sergilemesi ve buna ihtiyaç duyması yönündeki isteklerini vurgulamaya yönelik önemine değinen uygulamalar gerçekleştirilebilirler. Elit spor, doping, sportmenlik gibi kavramların daha iyi anlaşılması için bu alanda yapılacak bilimsel çalışmalar da farkındalık kazanma noktasında faydalı olabilir.

9. Dincer, N. & Demur, H. (2013). The determination of knowledge levels related to doping in elite athletes. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15(2), 56-69.
10. Egesoy, H., Gümüşdağ, H. & Kartal, A. (2013). Gen Dopingi ve Sportif Performans. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(1), 71-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsosbil/issue/7714/101010>
11. Ehrnborg, C. & Rosen, T. (2009). The psychology behind doping in sport. *Growth Hormone & IGF Research*. 19,285-287. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ghir.2009.04.003>
12. Ercan, S., Acar, HT. & Aksöz B. (2020). Spor Hekimliğinde Etik Yaklaşımlar ve Malpraktis. *Selcuk Medical Journal*. 36(4), 374-380. <http://dx.doi.org/10.30733/std.2020.01477>
13. Erdemli, A. (2016). *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*. E yayınları, İstanbul.
14. Erten, H. & Bardakçı, T. (2020). Sporda İnsanı Geliştirme: Doping ve Doping Mücadelesinin Tarihi. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*. 28(1), 99-109. <http://dx.doi.org/10.5336/mdethic.2019-71091>
15. Eskicioğlu, Y., Doğu, G. & Özsoy, S. (2014). Antrenör ve sporcu gözüyle spor yöneticilerinin kararlarında etik ilkelere bağlılıklarının incelenmesi (Beko Basketbol Ligi örneği). *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 4, 15-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuspor/issue/9562/119444>
16. Güllü, S. & Şahin, S. (2018). Milli Güreşçilerin Sportmenlik Yönelim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies Social Sciences*. 13(18), 705-718. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14152>
17. Güllü, M., & Yapıcı, H. (2022). Elite level athletes' perspective on prohibited substances for performance enhancement: A cross-sectional study: Prohibited substances for performance enhancement. *International*

- Journal of Curriculum and Instruction, 14(3), 2966-2978. <https://ijci.globets.org/index.php/IJCI/article/view/1146/569>
18. Gümüştül, C. & Ersoy, A. (2021). Moral Disengagement in Sports: A Study on Young Turkish Athletes. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 23(3): 384-389. <https://doi.org/10.15314/tsed.944316>
 19. Gündoğdu, C., Çelebi, E., ve Beyazççek, Ö. (2017). Triatlon atletlerinin doping ve anti-doping konusundaki görüşlerinin belirlenmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 9, 63-9. <https://doi.org/10.18521/kt.280117>
 20. Güvendi, B. & Işım, A.T. (2019). Moral Disengagement Level of Team Athletes Depending On Unethical Behaviors They Perceived From Their Coaches. *Journal of Education and Learning*. 8 (4); 83-92. <https://doi.org/10.5539/jel.v8n4p83>
 21. Güvendi, B. & Keskin, B. (2020). Sporcuların Antrenörlerinden Algıladıkları Etik Dışı Davranış Algısına Göre Saldırganlık ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 134-145. <https://doi.org/10.31680/gaujss.718565>
 22. Hardman, A., Jones, C. & Jones, R. (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation, *Physical Education and Sport Pedagogy*, 15(4), 345-359. <https://doi.org/10.1080/17408980903535784>
 23. Heuberger, J. & Cohen, AF. (2019). Review of WADA Prohibited Substances: limited Evidence for Performance-Enhancing Effects. *Sports Medicine*. 49(4):525-39. <https://doi.org/10.1007/s40279-018-1014-1>
 24. Jones, R. L. (2007). Coaching redefined: An everyday pedagogical endeavour. *Sport, Education and Society*, 12(2), 159-74. <https://doi.org/10.1080/13573320701287486>
 25. Kahn, LM. (1991). Discrimination in professional sports: A survey of the literature. *ILR Review*. 44(3):395-418. <https://www.jstor.org/stable/2524152>
 26. Kanlı, M., Çağlayan, H.S. & Yıldız, O. (2020). Examination Of Doping Usage Opinions Of Bodybuilding Athletes In The Context Of Sports Ethics. *Türk Spor ve Egzersiz Dergisi*, 22(2), 244-254. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1030702>
 27. Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemsirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed/issue/46815/587078>
 28. Karakoç, Ö., Yüksek, S., Aydın, D., Yetiş, Ü. & Baydil, B. (2011). Milli Takım Düzeyindeki Erkek Judocuların Kulüp Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(1), 321-332. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/817581>
 29. Kavussanu, M., Seal, A. R. & Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*. 18, 326-344. <https://doi.org/10.1080/10413200600944108>
 30. Keating J. (1973). The Ethics of Competition and its Relation to Some Moral Problems in Athletes. *Philosophic Exchange*. 4(1), 15. <https://doi.org/10.36295/ASRO.2020.231729>
 31. Kul, M., Şipal, O., Aksoy, Ö.F. & Boz, E. (2020). Sporcu algılarına göre halter antrenörlerinin etik liderlik davranışlarının incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 247-256. <https://doi.org/10.25307/jssr.814175>
 32. Kuter, M. & Öztürk, F. (2003). Sporun Toplumsal Boyutu- Spor Kültürü. <http://www.sporbilim.com>
 33. Lenk, C. (2007). Is enhancement in sport really unfair? Arguments on the concept of competition and equality of opportunities. *Sport, Ethics and Philosophy*. 1(2), 218-228. <https://doi.org/10.1080/17511320701425157>
 34. Levental, O. (2020). Built heritage or lost nostalgia: Israeli fans and the conservation of sports venues. *Israel Stu.* 26, 1-16. <https://doi.org/10.1080/13537121.2020.1775938>
 35. Ljungqvist, A. (2017). Brief History of Anti-Doping. *Medicine and Sport Science*. 62, 1-10. <https://doi.org/10.1159/000460680>
 36. Loland, S. & McNamee, M. (2014). *Philosophy of Sport, Social Sciences in Sport*, Ed. Joseph Maguire, Human Kinetics, Champaign.
 37. Long, T., Pantaléon, N., Bruant, G. & d'Arripe-Longueville, F. (2006). A qualitative study of moral reasoning of young elite athletes. *Sport Psychology*. 20, 330-347. <https://doi.org/10.1123/tsp.20.3.330>
 38. Mallia, L., Lucidi, F., Zelli, A., Chirico, A. & Hagger, M. S. (2019). Predicting moral attitudes and antisocial behavior in young team sport athletes: a self-determination theory perspective. *Journal of Applied Social Psychology*. 49, 249-263. <https://doi.org/10.1111/jasp.12581>
 39. Mazzeo, F., Monda, V., Santamaria, S., Nigro, E., Valenzano, A., Villano, I., Cibelli, G., Messina, A. & Messina, G. (2017). Antidoping program: An important factor in the promotion and protection of the integrity of sport and athlete's health. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 58, 1135-1145. <https://doi.org/10.23736/S0022-4707.17.07722-2>
 40. Onur Oral, M. D., Hasdemir, P. S., Yıldız, M., Ertürk, G., & Boz, B. (2016). Sporcularda Gen Dopingi/Gene Doping in Athletes. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 8(29), 133. <https://www.turansam.org/makaleler.php?offset=560&where=>
 41. Özsanı, A., Demirel, H., Altın, M., Yalçın, Y. & Demir, H. (2018). Kadın Basketbolcuların Sportmenlik Yönelimleri. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 66-71. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/561338>
 42. Parnell, J. A., Wiens, K. & Erdman, K. A. (2015). Evaluation of congruence among dietary supplement use and motivation for supplementation in young, Canadian athletes. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 12, 49. <https://doi.org/10.1186/s12970-015-0110-y>
 43. Petroczi, A. & Aidman, E. (2008). Psychological drivers in doping: The life-cycle model of performance enhancement. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. 3(7). <https://doi.org/10.1186/1747-597X-3-7>
 44. Petroczi, A. & Naughton, D.P. (2009). Popular drugs in sport: Descriptive analysis of the enquiries made via the Drug Information Database (DID) *British Journal of Sports Medicine*. 43, 811-817. <http://dx.doi.org/10.1136/bjism.2008.052894>
 45. Sarı, İ. & Deryahanoğlu, G. (2019). Sporcularda Ahlakdan Uzaklaşmanın Gündüz İklım ve Sporcuların Önem Verdikleri Özellikler ile İlişkisi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 17(4), 91-104. <https://doi.org/10.33689/spormetre.536451>
 46. Sezen Balçıkınlı, G., Gülşen, K. & Yıldırım, İ. (2017). Kadın Futbolcularda Sportmenlik Yönelimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22 (1-4), 1-9. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/394604>
 47. Sezen-Balçıkınlı, G. (2014). Fair Play in Professional Sports: Sportspersonship Orientations of Futsal Players. *Fair Play. Revista de Filosofía, Ética y Derecho del Deporte*. 2(1), 33-49. <https://raco.cat/index.php/FairPlay/article/view/275565/363669>
 48. Shields, D. L., Bredemeier, B. L., LaVoi, N. M. & Power, F. C. (2005). The sport behaviour of youth, parents and

- coaches. *Journal of Research in Education*. 3, 43–59. <https://www.wwpis.co.uk/wp-content/uploads/2017/05/Sporting-Behaviour-of-youth-parents-and-coaches.pdf>
49. Sotiriadou, P. & De Bosscher, V. (2018). Managing high-performance sport: introduction to past, present and future considerations, *European Sport Management Quarterly*, 18:1, 1-7. <https://doi.org/10.1080/16184742.2017.1400225>
50. Szolnoki, A. & Perc, M. (2016). Leaders should not be conformists in evolutionary social dilemmas. *Scientific Reports*. 6, 23633. <http://real.mtak.hu/id/eprint/35422>
51. Tarakcioglu, S. (2020). Expert views on the causes and solutions of the doping issue in Turkey's sports. *Turkish Journal of Sports Medicine*. 55(2), 156-64. <https://doi.org/10.5152/tjism.2020.172>
52. Tarakçıoğlu, S. & Doğan, B. (2013). Spor Etiği Bağlamında Gen Doping. *Hacettepe Spor Bilimler Dergisi*. 24 (1), 45–54. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbd/issue/16372/171324>
53. Tuncel, SD. & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 159-168. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000166
54. Ulucan, K., Topal, E.S., Aksulu, B.K., Yaman, B. & Çiftci, İ., Bıyıklı, T. (2015). Atletik Performans, Genetik ve Gen Dopingi. *İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Tıp Dergisi*. 7(2):58-62. <https://doi.org/10.5222/iksst.2015.058>
55. Unal, M. & Unal, D.O. (2004). Gene Doping in Sports. *Sports Medicine*. 34, 357–362.
56. Ünal, E., Çeviker, A. (2022). The Ethical and Unethical Behaviors That Women Volleyball Players Observed on Their Coaches. *Pakistan Journal of Medical & Health Sciences*, 16(02), 653-653. <https://doi.org/10.53350/pjmhs22162653>
57. Vargas-Mendoza, N., Fregoso-Aguilar, T., Madrigal-Santillán, E., Morales-González, Á. & Morales-González, J. A. (2018). Ethical Concerns in Sport: When the Will to Win Exceed the Spirit of Sport. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland)*, 8(9), 78. <https://doi.org/10.3390/bs8090078>
58. Wells, DJ. (2008). Gene doping: the hype and the reality. *British Journal of Pharmacology*. 154(3), 623–631. <https://doi.org/10.1038/bjp.2008.144>
59. Yıldırım, Y. & Şahin, S. (2019). Elit güreşçilerin doping ve ergojenik yardım hakkındaki bilgi ve kullanma düzeylerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 187-204. <https://doi.org/10.25307/jssr.620393>
60. Yücel, A.S., Karataş, Ö., Orhan, S., & Yavuz, C. (2016). Hentbol Oyuncularının Doping ve Ergojenik Yardım Hakkındaki Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi*. 8, 14-37. <https://doi.org/10.17372/OTSHD.2016.8.2>